

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

CULTUROLOGICAL APPROACH AS AN IMPORTANT COMPONENT IN TRAINING MEDICAL STUDENTS

У статті розглядається культурологічний підхід як загальнонауковий метод, що передбачає розуміння і дослідження об'єкта як культурного явища або процесу.

Мета дослідження – схарактеризувати культурологічний підхід як особливу освітню діяльність в процесі підготовки майбутніх лікарів.

Культурологічний підхід, як методологічне підруччя, розглядає особистість головним дієвим суб'єктом культури і розкриває єдність аксіологічного, діяльнісного та індивідуально-творчого аспектів культури і, відповідно, як загальнонауковий метод передбачає розуміння та пояснення досліджуваного об'єкта як культурного явища чи процесу. Культурологічний підхід також виступає як методологічна основа сучасної педагогічної науки і освіти. Тому методологічна основа культурологічного підходу передбачає використання феномена культури у якості стрижневого щодо пояснення явищ і процесів з наукової точки зору.

Культурологічний підхід є методологічною основою та методом проектування суб'єктно-орієнтованої освіти, що формулює трактування освіти як процес оволодіння культурою, спрямований на розвиток, цілісне перетворення особистості студента як суб'єкта, зміст освіти як узагальнену культуру, призначену для оволодіння, творчості та діалог як методи самореалізації та саморозвитку студентів медичної освіти.

Культурологічний підхід відіграє важливу роль у становленні освітньої системи, адже нинішні умови вищої освіти відображають механізми, адекватні сучасному рівню культури й відповідають логіці культуровідповідності. Тому варто врахувати поліхронність культурного простору й актуалізувати культурологічний простір з метою забезпечення адекватності освітньої моделі ознакам постіндустріальної культури майбутнім медикам. Формування у студентів-медиків ознак сучасної культури і здатності до саморозвитку й самоосвіти упродовж життя передбачає створення умов відкритого, поліваріативного освітнього простору в ЗВО.

Ключові слова: студенти-медики, ЗВО, культурологічний підхід, культура, формування особистості.

The article highlights the culturological approach as a general scientific method which involves understanding and researching the object as a cultural phenomenon or process in higher medical educational institutions.

The purpose of the article is to characterize the cultural approach as a special educational activity in the process of training future doctors. The culturological approach, as a methodological basis, considers personality as the main effective subject of culture and reveals the unity of axiological and individual-creative aspects of culture and, accordingly, as a general scientific method, it involves understanding and explaining the researched object as a cultural phenomenon or process. The culturological approach also acts as the methodological basis of modern pedagogical science and education. Therefore, the methodological basis of the culturological approach involves the use of the phenomenon of culture as a key factor in explaining phenomena and processes from a scientific point of view.

The culturological approach plays an important role in the formation of the educational system, as modern conditions of higher medical education reflect mechanisms adequate to the current level of culture and correspond to the logic of cultural conformity. Therefore, it is worth taking into account polychronicity of the cultural space and actualizing it in order to ensure the adequacy of the educational model to the signs of post-industrial culture for future doctors. The formation of signs of modern culture and the ability for self-development and self-education throughout life in medical students involves the creation of conditions for an open, multivariate educational space in higher medical educational institutions. Consequently, the involvement of students in the process of professional education should be combined with the understanding of cultural values by future medical specialists.

Key words: medical students, higher educational institutions, cultural approach, culture, personality formation.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.2.20>

Ісаєва О.С.,

докт. пед. наук,
професор кафедри педагогіки
та інноваційної освіти

Інституту права, психології
та інноваційної освіти Національного
університету «Львівська політехніка»,
професор кафедри латинської
та іноземних мов

Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького

Грицько М.І.,

канд. мед. наук,
асистент кафедри акушерства,
гінекології та перинатології

Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Формування особистості – це довготривалий процес розвитку, свідомої діяльності та спілкування з метою закладення загальнолюдських і суспільно значущих рис майбутнього фахівця сфери охорони здоров'я. Важливою сферою самовдосконалення студента-медика є культурно-моральне, етичне і деонтологічне становлення в сучасних умовах. Тому цілісному дослідженню професійної культури як проблеми особистості сприяють розвідки у різних галузях, котрі висвітлюють вивчення особистості та її культури, і тісно пов'язані

з особистісно-професійною культурою фахівця і культурологічним підходом до неї.

Загальновідомо, що культура і культурологічний підхід зокрема відіграють важливу роль у формуванні і становленні сучасного фахівця сфери охорони здоров'я. Отож, становлення культурологічного підходу пройшло тривалий шлях у філософсько-педагогічному осмисленні культури. Власне філософія трактує культуру з точки зору аксіологічного підходу як систему цінностей; діяльнісного підходу – виділяють технологічну та особистісно-творчу концепції; культурологічного підходу, що

розглядає культуру як цілісність або систему, яка включає прояви особистості у соціумі.

Актуальність даного дослідження підтверджує важливість культурологічного підходу у становленні сучасного фахівця сфери охорони здоров'я.

Мета статті – схарактеризувати культурологічний підхід як особливу освітню діяльність в процесі підготовки майбутніх лікарів.

З'ясовано **завдання** відповідно до мети:

– визначити особливості культурологічного підходу як важливого методологічного прийому у формуванні професійної діяльності в закладах вищої освіти;

– розкрити сутність становлення студентів-медиків як особистостей на основі культурологічного підходу у майбутній професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Культурологічний підхід сприяв розвитку гуманістичного напрямку, що переплітається з принципом культуровідповідності В. Дистервега, розумінням культури як засобу формування особистості зарубіжними педагогами (К. Гельвецій, Я. Коменський, Дж. Локк), так і вітчизняними (О. Доготар, А. Богуш, В. Сухомлинський, Г. Сковорода, К. Ушинський). Дослідниками особистісно-орієнтованої освіти накопичено певний досвід щодо суті культурологічного підходу (К. Абульханова-Славська, Т. Андроннова, Є. Бондаревська, М. Бургін, А. Валицький, Г. Гайсіна, Є. Горбачова, В. Гриньова, В. Доманський, І. Зарецька, О. Кузнецова, І. Люнькова, А. Макареня, А. Малишевський, Т. Пороховська, В. Сластьонін, С. Смирнов, Н. Щуркова).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Погляди І. Песталоцці щодо культуровідповідності та досвід педагогічної антропології К. Ушинського стали методологічною основою приведення освіти у відповідність з культурою, тобто сформувалося підґрунтя культурологічного підходу в освіті ХХ ст. Оскільки культура повинна стати на рівні науки у змісті освіти, тому низка учених як В. Краєвський, І. Лернер, М. Скоткін актуалізували проблему змісту освіти, що ґрунтується на системі наукових підходів, реалізація яких забезпечується освітніми умовами та провідними тенденціями розвитку професійно-значущих особистісних характеристик майбутнього фахівця-медика з точки зору культури. Адже культурологічний підхід необхідно розглядати як напрям у науково-педагогічній праці, в основі якого лежить принцип культуровідповідності освіти, котрий абсолютно не суперечить науковому змісту освіти, проте навпаки, доповнює та збагачує його.

Погоджемося з ідеєю науковиці Є. Бондаревської, що «культурологічний підхід вказує на повернення усіх компонентів освіти до культури і людини як її творця і суб'єкта, здатного до культурного саморозвитку» [2, с. 43-44]. У дослідженнях Н. Щуркової культура характеризується як вихідне поняття

культурологічного підходу: «Виховання на основі культурологічного підходу – це цілеспрямоване ... сходження до культури сучасного суспільства, входження її за допомогою педагога в контекст культури і розвиток здатності жити в сучасному суспільстві, свідомо будувати власне життя, гідне Людині» [7, с. 7]. Особливої уваги заслуговує тлумачення дослідниці Н. Крилової [4], яка окреслює культурологічний підхід як сукупність методологічних прийомів, що забезпечують аналіз будь-якої сфери соціального та психічного життя крізь призму системотворчих культурологічних понять: культура, культурні взірці, норми і цінності, уклад та спосіб життя, культурна діяльність й інтереси тощо.

Оскільки культурологічний підхід у освіті ґрунтується на навчальних матеріалах, які необхідно розуміти і розцінювати як прояв процесів, фактів і явищ культури, тому студенти повинні стати суб'єктами власного розвитку і перебувати в умовах діалогу з навколишнім світом і соціумом. Власне науковець І. Колмогорова трактує культурологічний підхід як «сукупність теоретико-методологічних положень та організаційно-педагогічних заходів, спрямованих на створення умов для освоєння й трансляції педагогічних цінностей і технологій, котрі забезпечують творчу самореалізацію особистості у професійній діяльності» [3, с. 166]. Такий прийом уможливить аналіз змісту освіти й інтеріоризацію осмисленого розуміння у власний культурний досвід особистості, що неможливо реалізувати поза даним підходом. Надзвичайно актуально науковці В. Аніщенко і О. Падалка трактують: «Культурологічний підхід як сукупність теоретико-методологічних положень й організаційно-педагогічних заходів, спрямованих на забезпечення умов для оволодіння змістом педагогічної культури і розвитку фахівця як її суб'єкта» [1]. Тобто культурологічний підхід, як методологічна основа і метод проєктування особистісно орієнтованої освіти, можна розглядати як:

- культуру, що містить гуманістично орієнтований зміст освіти;
- навчання, тобто процес оволодіння культурою, спрямований на розвиток, цілісне та ціннісне становлення особистості;
- творчість і комунікацію як способи саморозвитку і самореалізації особистості за допомогою пізнання світу.

Уважаємо і погоджемося з думкою, що гармонійна взаємодія освіти й культури сприяє передачі, засвоєнню й споживанню знань і цінностей сучасною молоддю [5]. Адже засвоєння культури у період навчання у вищій медичній школі вважається основним засобом виховання й розвитку студентів-медиків, зокрема їх особистісно-професійної культури. Загальновідомо, що культура є цінністю, тому залучення студентів у процесі професійної освіти повинно поєднуватися з осмисленням

цінностей культури майбутніми фахівцями медичного профілю. На думку С. Смирнова [6] культурологічний підхід обумовлений об'єктивним зв'язком особи з культурою як системою цінностей, адже особа є частиною культури. Особистість не лише розвивається на основі засвоєної нею культури, але й вносить у неї щось принципово нове, тобто стає творцем нових елементів культури. Тому засвоєння культури як системи цінностей являє як власний розвиток, так і становлення творчої особистості з критичним мисленням.

Варто зазначити, що культурологічний підхід також сприяє реалізації принципів культуровідповідності і культуротворчості цінностей у вищій школі, представляє культуру як зміст освіти у всій її повноті та розмаїтті, дозволяє використовувати її як основу навчання і виховання, створює умови для збагачення суб'єктів навчання відомостями про культуру, допомагає студентам сформувати власну культурну самосвідомість, ставлення до інших національностей чи культур, забезпечує вкорінення особистості у соціальному і національно-культурному планах.

На основі ретельного вивчення й аналізу праць Є. Бондаревської, І. Беха, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Крилової, Н. Щуркової висновуємо, що найважливішими етапами процесу виховання медиків як особистостей на основі культурологічного підходу є:

- 1) засвоєння норм, правил поведінки і культурної взаємодії, які діють в соціумі;
- 2) прищеплення цінностей культури, формування гуманістичного світогляду, самовизначення в соціумі і культурі;
- 3) трансформація і реалізація культури у внутрішні духовно-моральні установки, гуманістичний світогляд, діяльність та творчість;
- 4) накопичення знань і умінь, орієнтованих на благо природного та соціального середовища.

Як стверджують науковці, особистість повинна пройти кожен із зазначених етапів, оскільки вони взаємопов'язані та сприяють становленню особистості (репродуктивний, репродуктивно-творчий, творчий), які характеризуються різним ступенем сформованості якостей особистості [2; 4; 7]. Власне упродовж навчання у ЗВО відбувається формування якостей особистості культури на основі культурологічного підходу і характеризується націленістю на розвиток її культури та суб'єктності. Адже культурологічні принципи відіграють ключову роль становленні мабутнього медика як фахівця.

Таким чином, професійну підготовку студентів-медиків розглядаємо як культуротворчий освітній процес, в якому студенти та викладач повинні реалізуватися як суб'єкти культури в межах культурологічного підходу відповідно:

- планувати зміст навчання необхідно на основі змісту особистісно-професійної культури;
- застосовувати суб'єктно-орієнтовані та науково-педагогічні технології;

- імплементувати гуманістичний підхід навчання для підготовки студентів-медиків;

- використовувати критерії оцінки рівня готовності студентів до професійної діяльності на основі культурологічних цінностей.

Висновок. Культурологічний підхід відіграє важливу роль у становленні освітньої системи, адже сучасні умови вищої освіти відображають механізми, адекватні сучасному рівню культури й відповідають логіці культуровідповідності. Тому варто врахувати поліхронність культурного простору й актуалізувати культурологічний простір з метою забезпечення адекватності освітньої моделі ознакам постіндустріальної культури майбутнім медикам. Формування у студентів-медиків ознак сучасної культури і здатності до саморозвитку й самоосвіти упродовж життя передбачає створення умов відкритого, поліваріативного освітнього простору в ЗВО. Особливої уваги заслуговує і забезпечення рівноправного функціонування різних моделей освіти, адекватних культурам різного типу (традиційна, інструктивна), відповідно до культурної специфіки регіонів і культур різних вікових соціальних груп – замовників освітніх послуг. Саме тому можемо ствердно вважати, що на сучасному етапі розвитку суспільства культурологічний підхід корелюється з освітою і розглядається як основа культуровідповідності і культуротворення.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у формуванні професійної культури майбутніх працівників сфери охорони здоров'я в період воєнного стану.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аніщенко В., Падалка О. Культурологічний підхід у професійній підготовці вчителя. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. № 6. С. 103-107.
2. Бондаревская Е. В. Научно-теоретические основы личностно-ориентированного образования. *Личностно-ориентированный образовательный процесс: сущность, содержание, технологии*. Ростов-на-Дону: РГПУ, 1995. 288 с.
3. Колмогорова И. В. Культурологический подход к формированию педагогической культуры учителя. *Известия Уральского государственного университета*. 2008. № 60. С. 163-167.
4. Крылова Н. Б. Культурология образования. М.: Народное образование, 2000. 272 с.
5. Мещеряков А. С., Крылова Н. Н. Ценностные ориентации и адаптационный потенциал молодежи Пензенского региона. *Матер. II межд. науч.-практ. конф. «Феномен развития в науках о человеке»*. Пенза, 2006. С. 9-25.
6. Педагогика: *Педагогические теории, системы, технологии*. / Под ред. С. А Смирнова. М.: АКАДЕМА, 2001. 508 с.
7. Щуркова Н. Е. Воспитание: новый взгляд с позиции культуры. М.: Педагогический поиск, 1997. 77 с.